



№4

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI



ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)





Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali

23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№R-566966** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№049864**





MUNDARIJA			
1.	Ollokulova Feruza Mansurovna	Uzoq muddatli davrda davlat-xususiy sheriklik rivojlanishning muqobil ssenariylari	7
2.	Умарова Зумрад Низомиддин кизи	Консолидациялашган молиявий ҳисоботларни тузиш: таъмоиллар, усуллар ва замонавий ёндашувлар	13
3.	Sayipov Begzod Rahimovich	Valyuta kursi va mehnat bozori barqarorligi o'rtasidagi makroiqtisodiy muvozanatni ta'minlashda monetar siyosatning roli	25
4.	Sharipov G'ulomjon Qarshi o'g'li	Qashqadaryo viloyatida yashil iqtisodiyot rivojlanishining zamonaviy holati va rivojlanish istiqbollari	32
5.	Кабилова Шахноза Жураевна	Организационно-управленческий механизм развития сферы услуг в малом бизнесе (на примере Кашкадарьинской области)	38
6.	Xamdamov Sardor Farmon o'g'li	Davlat xaridlarini moliyaviy tartibga solishning xorijiy tajribasi va undan milliy amaliyotda foydalanish imkoniyatlari	43
7.	Primkulova Zilola Abrorovna	Xususiy tibbiyot tashkilotlarida xarajatlar buxgalteriya hisobini takomillashtirishning nazariy asoslari	48
8.	Kilichev Alisher Akramovich	Mavsumiy ishlab chiqarishni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	52
9.	Vaisov Dilshod Ibodullayevich	Xorijiy amaliyotda kichik biznes subyektlari moliyaviy raqobatbardoshligini rivojlantirishning integratsiyalashgan institutsional yondashuvlari	57
10.	Nematullayev Hamidullo Azizillo o'g'li	Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini transformatsiyalash va MHXSga o'tish istiqbollari	65
11.	Мурадов Бахром Акрамжанович	Темир йўл соҳасида инновацион инфратузилмани ривожлантириш механизмлари	72
12.	Адилов Рустам	Модели кредитного скоринга на основе больших данных: влияние на рост выручки финтех-компаний	78
13.	Kenjayev Ikrom Ergashboyevich	Investitsiya muhitini qulaylashtirish orqali hududiy investitsiya mexanizmini faollashtirish	84
14.	Саттаров Тулкин Абдихалилович	Ишлаб чиқариш харажатларининг корхоналар молиявий ҳолатига таъсири	92
15.	Kholikov Khamidulla	The current state of government securities market operations in Uzbekistan's financial market and existing problems	101
16.	Mahmudov Fayzulla Murodullayevich	Mintaqa iqtisodiy rivojlanishida ijtimoiy soha tashkilotlari faoliyatining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	113
17.	Uralov Farruh Abdurazzoqovich	Hududiy sanoat klasterlarini rivojlantirish strategiyasining baholanishi	119
18.	Anvarova Lobarxon Sherzod qizi	Big Data va analitik platformalar asosida qaror qabul qilish tizimini rivojlantirish	125
19.	Tojimurodov Shohzod	Mamlkat aholisining bank kreditlari bo'yicha qarz yuki tahlili va uni optimallashtirish yo'llari	131
20.	Doniyev Shahob O'tkir o'g'li	Iqtisodiy rivojlanish jarayonlarida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning tutgan roli hamda ahamiyati	137
21.	Razikova Nozima Erkin qizi	Biznes subyektlarini moliyalashtirish asosida aholi bandligini ta'minlash	142
22.	Назарова Дияра	Совершенствование цифровых подходов к оценке кредитоспособности хозяйствующих субъектов в коммерческих банках Республики Узбекистан	153
23.	Mirmahmudova Xusniddinovna	O'zbekiston kapital bozorida sukukka institutsional investorlarni jalb etish istiqbollari	160





24.	Djamalov G‘ofir Oribjanovich	Bank aktivlari sifatini oshirishda muammoli qarzlar va garov ta‘minotini boshqarish usullari	167
25.	Vaxabov Bobur Alisherovich	Raqamli to‘lov infratuzilmasida moliyaviy xatarlarni boshqarish va axborot xavfsizligini ta‘minlash mexanizmlari	179
26.	Abdurazakov Shavkat Shokirdjanovich	Turizm klasterlari faoliyatini moliyaviy va soliq mexanizmlari orqali iqtisodiy rag‘batlantirishni takomillashtirish	191
27.	Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich	Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi daromadlarini boshqarish mexanizmlari	202
28.	Salomov Abdusalom Ismatovich	Hududiy infratuzilma ta‘minotiga “Yashil” standartlarni joriy etish yo‘llari	207
29.	Орипов Ильхом Абдуллаевич	Проблемы формирования национальной системы зеленого финансирования в странах с переходной экономикой	214
30.	Tulyaganov Kudratilla Asatullayevich	O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini transformatsiya qilishning ustuvor yo‘nalishlari	225
31.	Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	Temir yo‘l transporti korxonalarida ekologik-iqtisodiy samaradorlikni yuksaltirishning tashkiliy-iqtisodiy va innovatsion mexanizmlari	232
32.	Uralov Elshod Sirojiddin o‘g‘li	Mintaqalarda institutsional-iqtisodiy hamkorlikning shakllari va rivojlanish xususiyatlari	240
33.	Qodirov Bahodir Quدراتovich	Bevosita soliq solishni optimallashtirish va yashillashtirish masalalari	245
34.	Agabekyan Roza Samvelovna	O‘zbekistonda loyihaviy moliyalashtirish asosida investitsiya resurslarini jalb qilish mexanizmini takomillashtirish	251
35.	Ерманова Камила Рустамовна	Цифровые финансовые инструменты в системе финансирования креативных индустрий: переоценка возможностей и ограничений	258
36.	Fayziyeva Muyassarzoda Xancharovna	Raqamli moliyaviy xizmatlar samaradorligini baholash metodlarining rivojlanish bosqichlari	267
37.	Kalandarov Jamolbek Ravshonovich	O‘zbekistonda mikro, kichik va o‘rta biznesni kreditlash dinamikasi: 2026 yil yarim yillik natijalari va Silk Road Finance & Technology forum kontekstidagi tahlil	274
38.	Ergashev Rustam Rajabovich	Ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirishning huquqiy boshqaruv arxitekturasini takomillashtirish	280
39.	Sulaymonov Iskandar Boxodir o‘g‘li	Venchur kapital jalb etish samaradorligi indeksi (VKJSI): davlat va xususiy kapital multiplikativ samaradorligini baholash modeli	287
40.	Toshpo‘latov Shohruh Sobirjon o‘g‘li	Milliy iqtisodiyotda ijtimoiy himoya tizimini moliyalashtirishning institutsional asoslari va moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish	294
41.	Salamov Islom Tashkazakovich	Banklarning transformatsion jarayonlarini ekonometrik tahlili	304
42.	Babaxanova Nozima Saidakbarovna	O‘zbekiston fond bozorida “Xalq IPO”si mexanizmlarini takomillashtirish va institutsional investorlar ishtirokini kengaytirish yo‘llari	312
43.	Radjabova Malikaxon	Elektron tijorat faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanishning zaruriyati va ahamiyati	323





44.	Sultanova Gulshira Alimbetovna	Suv taqchilligi sharoitida sholichilik tarmogʻining innovatsion texnologiyalarni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy yoʻnalishlari (Qoraqalpogʻiston Respublikasi misolida)	332
45.	Jumaniyazov Inojon Turayevich	Suveren fondlar samaradorligini baholashning truman-bagnall metodologiyasi	339
46.	Abdullayev Dilmurod Toxirmirzayevich	Davlat maqsadli jamgʻarmalari xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini oʻtkazishni takomillashtirish	350
47.	Abdushayitov Abdumannobbek Abdumutal oʻgʻli	Tashabbusli budjet xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish masalalari	357
48.	Zokirov Sardor Toʻlqin oʻgʻli	Hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda raqamli infratuzilmaning oʻrni	362
49.	Asrorov Dalerjon Zafarovich	Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini tashkil etish masalalari	368
50.	Umaraliyev Sanjar Sultonaliyevich	Hududlar investitsion muhit jozibadorligini baholashning zamonaviy metodologiyasi	374





BUDJET TASHKILOTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISH MASALALARI

Asrorov Dalerjon Zafarovich

O'zbekiston respublikasi Bank moliya akademiyasi

Xalqaro bank ishi fakulteti

Davlat moliyaviy nazorati va auditi (MSc)

mutaxassisligi talabasi

E-mail: Asrorovd@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlarini tadqiq etilgan. Budjet tashkilotlarida moliyaviy-xo'jalik operatsiyalarini buxgalteriya hisobida to'g'ri va o'z vaqtida aks ettirish, budjet mablag'laridan maqsadli hamda samarali foydalanishni ta'minlashda buxgalteriya hisobining o'rni va ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, budjet tashkilotlarida hisob siyosatini shakllantirish, moliyaviy hisobotlarni tuzish, hisob-kitoblarni yuritish, aktiv va majburiyatlarni hisobga olish jarayonlarida uchraydigan muammolar tahlil qilingan. Buxgalteriya hisobini raqamlashtirish, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, hisob ma'lumotlarining shaffofligi va ishonchligini oshirish hamda ichki nazorat mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: budjet tashkilotlari, buxgalteriya hisobi, hisob siyosati, budjet mablag'lari, moliyaviy hisobot, budjet hisobi, aktivlar, majburiyatlar, daromadlar va xarajatlar, ichki nazorat, raqamlashtirish, axborot texnologiyalari.

ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В БЮДЖЕТНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

Асроров Далерджон Зафарович

Банковско-финансовая академия Республики Узбекистан

Факультет международного банковского дела

Магистрант специальности «Государственный финансовый

контроль и аудит» (MSc)

E-mail: Asrorovd@gmail.com

Аннотация: В статье исследованы теоретические и практические аспекты организации бухгалтерского учета в бюджетных организациях. Раскрыты роль и значение бухгалтерского учета в обеспечении правильного и своевременного отражения финансово-хозяйственных операций, а также целевого и эффективного использования бюджетных средств. Проанализированы проблемы, возникающие при формировании учетной политики, ведении расчетов, учете активов и обязательств, а также составлении финансовой отчетности в бюджетных организациях. Разработаны научно-практические предложения и рекомендации по цифровизации бухгалтерского учета, внедрению современных информационных технологий, повышению прозрачности и достоверности учетной информации, а также совершенствованию механизмов внутреннего контроля.

Ключевые слова: бюджетные организации, бухгалтерский учет, учетная политика, бюджетные средства, финансовая отчетность, бюджетный учет, активы, обязательства, доходы и расходы, внутренний контроль, цифровизация, информационные технологии.

ISSUES OF ORGANIZING ACCOUNTING IN BUDGET ORGANIZATIONS

Asrorov Dalerjon Zafarovich

Banking and finance academy of the Republic of Uzbekistan Faculty of





*International Banking
Master's Student (MSc) in Public Financial Control and Audit
E-mail: Asrorovd@gmail.com*

Abstract: *This article examines the theoretical and practical aspects of organizing accounting in budget organizations. The role and importance of accounting in ensuring the accurate and timely recording of financial and economic transactions, as well as the targeted and efficient use of budget funds, are highlighted. The study analyzes the problems arising in the development of accounting policies, settlement procedures, accounting for assets and liabilities, and preparation of financial statements in budget organizations. Scientific and practical recommendations are developed to digitalize accounting processes, introduce modern information technologies, improve the transparency and reliability of accounting information, and strengthen internal control mechanisms.*

Keywords: *budget organizations, accounting, accounting policy, budget funds, financial reporting, budget accounting, assets, liabilities, revenues and expenditures, internal control, digitalization, information technologies.*

Kirish.

Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirish masalasi bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasida davlat moliyasini boshqarish samaradorligini oshirish, byudjet mablag‘laridan oqilona va maqsadli foydalanishni ta‘minlash hamda moliyaviy intizomni kuchaytirish nuqtayi nazaridan dolzarb ilmiy-amaliy yo‘nalish hisoblanadi. Ayniqsa, ta‘lim tizimi kabi yirik ijtimoiy sohalar asosan byudjet mablag‘lari hisobidan moliyalashtirilishi sababli, bu tashkilotlarda hisob va hisobotning aniqligi, shaffofligi hamda tezkorligi davlat darajasidagi ustuvor vazifalardan biri bo‘lib bormoqda.

Davlat byudjeti ko‘lamining kengayib borayotgani buxgalteriya hisobini takomillashtirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Xususan, 2024-yilda davlat byudjeti daromadlari 274,4 trln so‘mni, xarajatlari esa 310,9 trln so‘mni tashkil etgani qayd etilgan. Ijtimoiy soha xarajatlari 152,3 trln so‘m bo‘lib, shundan ta‘limga 71,2 trln so‘m ajratilgani ta‘kidlanadi. Bu raqamlar byudjet mablag‘lari hajmi katta ekanini va ularni boshqarishda hisob tizimi sifatiga bo‘lgan talab yuqori ekanini ko‘rsatadi.

Mazkur dolzarblik O‘zbekiston Respublikasi normativ-huquqiy hujjatlarida ham o‘z ifodasini topgan. Jumladan, “2024-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining Davlat budjeti to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonunida konsolidatsiyalashgan byudjet taqchilligining cheklangan miqdori YaIMning 4 foizi miqdorida belgilanishi byudjet mablag‘laridan foydalanish ustidan nazoratni, hisobning aniqligi va tahliliy imkoniyatlarini kuchaytirishni talab etadi.

Metodlar.

Tadqiqotda davlat moliyaviy nazoratini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalasini kompleks o‘rganish uchun tizimli, qiyosiy, institutsional va riskka asoslangan metodologik yondashuvlar qo‘llanildi. Tizimli yondashuv orqali davlat auditi, ichki nazorat, ichki audit va tashqi auditning o‘zaro funksional bog‘liqligi tahlil qilindi. Qiyosiy metod asosida Vestminster, sudlov va kollegial audit modellarining institutsional xususiyatlari hamda ularning afzallik va cheklovlari solishtirildi. Normativ-huquqiy tahlil yordamida INTOSAI-P, ISSAI, PEFA va boshqa xalqaro standartlarning asosiy talablari o‘rganildi. Riskka asoslangan yondashuv orqali budjet xarajatlari, davlat xaridlari, davlat qarzi, SOE, ijtimoiy dasturlar va investitsiya loyihalaridagi asosiy xavf klasterlari aniqlandi. 3E (economy, efficiency, effectiveness) metodologiyasi davlat dasturlarining natijadorligini baholash uchun qo‘llanildi. Natijalar asosida O‘zbekiston uchun IRAM modelini shakllantirish bo‘yicha institutsional takliflar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar.

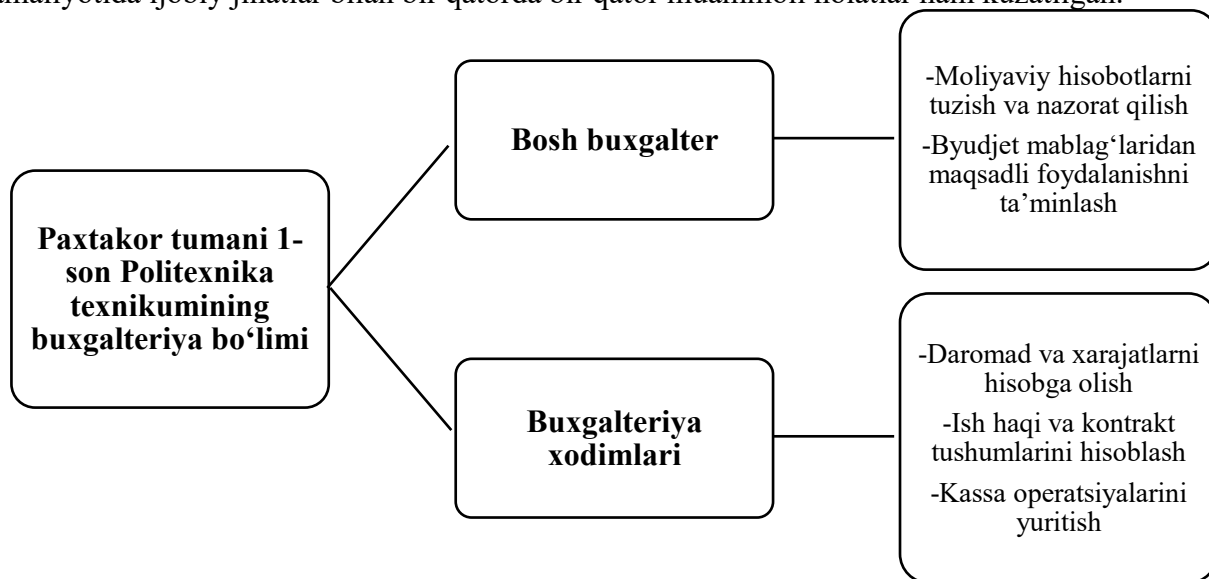
Paxtakor tuman 1-son politexnikumida moliyaviy faoliyatni tashkil etish va nazorat qilish





universitetning buxgalteriya bo‘limi tomonidan amalga oshiriladi. Mazkur bo‘lim universitetning barcha moliyaviy operatsiyalarini hisobga olish, byudjet mablag‘lari hamda byudjetdan tashqari tushumlarning harakatini nazorat qilish, moliyaviy hisobotlarni shakllantirish va taqdim etish vazifalarini bajaradi. Universitetda buxgalteriya hisobi O‘zbekiston Respublikasining byudjet tashkilotlari uchun belgilangan amaldagi me‘yoriy-huquqiy hujjatlari asosida yuritiladi. Universitet buxgalteriya bo‘limi ma‘lum tashkiliy tuzilishga ega bo‘lib, unda moliyaviy hisob-kitob jarayonlarini amalga oshiruvchi bir nechta xodimlar faoliyat yuritadi. Odatda buxgalteriya bo‘limi tarkibiga bosh buxgalter, bosh buxgalter o‘rinbosari, bir necha nafar buxgalterlar, kassir hamda moddiy boyliklar hisobini yurituvchi mutaxassislar kiradi. Umuman olganda, buxgalteriya bo‘limida o‘rtacha 5–3 nafar xodim faoliyat olib boradi. Bosh buxgalter buxgalteriya bo‘limi faoliyatini boshqaradi hamda moliyaviy hisobotlarning to‘g‘ri va o‘z vaqtida tuzilishi uchun javob beradi. U universitetning byudjet mablag‘laridan maqsadli foydalanilishini nazorat qiladi, moliyaviy intizomni ta‘minlaydi va barcha buxgalteriya hujjatlarining qonunchilik talablariga muvofiq yuritilishini ta‘minlaydi.

Bosh buxgalter o‘rinbosari bosh buxgalterga yordam beradi hamda ayrim moliyaviy yo‘nalishlar bo‘yicha hisob-kitob ishlarini nazorat qiladi. U moliyaviy hujjatlarning rasmiylashtirilishini tekshiradi, hisobot ma‘lumotlarini umumlashtiradi va zarur hollarda bosh buxgalter vazifalarini bajaradi. Buxgalterlar universitetning daromad va xarajatlarini hisobga olish, kontrakt asosida tushgan mablag‘larni hisoblash, xodimlar ish haqini hisoblash, tovar va xizmatlar uchun to‘lov hujjatlarini rasmiylashtirish kabi vazifalarni bajaradilar. Kassir universitet kassasida naqd pul mablag‘lari bilan bog‘liq operatsiyalarni amalga oshiradi, pul mablag‘larini qabul qiladi va beradi hamda kassa hujjatlarini yuritadi. Moddiy boyliklar hisobchisi esa universitetga kelib tushgan asosiy vositalar, inventarlar va boshqa moddiy resurslarning hisobini yuritadi hamda ularning harakatini nazorat qiladi. Shu tarzda tashkil etilgan buxgalteriya tizimi universitetning moliyaviy faoliyatini samarali yuritish, mablag‘lardan maqsadli foydalanishni ta‘minlash va moliyaviy hisobotlarni o‘z vaqtida tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Paxtakor tuman 1-son politexnikumida buxgalteriya hisobi byudjet tashkilotlari uchun belgilangan amaldagi me‘yoriy-huquqiy hujjatlar asosida yuritilib, unda byudjet mablag‘lari, byudjetdan tashqari tushumlar (asosan kontrakt to‘lovlari), shuningdek ilmiy va xo‘jalik faoliyati bilan bog‘liq mablag‘lar alohida hisobga olinadi. 2021–2025 yillar davomida buxgalteriya hisobini yuritish amaliyotida ijobiy jihatlar bilan bir qatorda bir qator muammoli holatlar ham kuzatilgan.



1-rasm. Paxtakor tuman 1-son politexnikumi buxgalteriya bo‘limining tashkiliy tuzilmasi va asosiy vazifalari

Manba: muallif tomonidan tuzilgan

Ushbu rasmda Paxtakor tuman 1-son politexnikumi buxgalteriya bo‘limining tashkiliy





tuzilmasi hamda uning asosiy vazifalari ko'rsatilgan. Buxgalteriya bo'limi bosh buxgalter va buxgalteriya xodimlaridan iborat bo'lib, ular moliyaviy hisobotlarni tuzish va nazorat qilish, byudjet mablag'laridan maqsadli foydalanishni ta'minlash, daromad va xarajatlarni hisobga olish, ish haqi hamda kontrakt tushumlarini hisoblash, shuningdek kassa operatsiyalarini yuritish kabi vazifalarni bajaradi.

Paxtakor tuman 1-son politexnikumida buxgalteriya hisobi byudjet tashkilotlari uchun belgilangan amaldagi me'yoriy-huquqiy hujjatlar asosida yuritilib, unda byudjet mablag'lari, byudjetdan tashqari tushumlar (asosan kontrakt to'lovlar), shuningdek, ilmiy va xo'jalik faoliyati bilan bog'liq mablag'lar alohida hisobga olinadi. 2021–2025 yillar davomida buxgalteriya hisobini yuritish amaliyotida ijobiy jihatlar bilan bir qatorda bir qator muammoli holatlar ham kuzatilgan. 2021-yil yakunlari bo'yicha universitetning xarajatlar smetasi ijrosi tahlil qilinganda, tasdiqlangan reja 40 234 168 ming so'mni tashkil etgan bo'lsa, kassa xarajatlari 38 633 501,5 ming so'mga, faktik xarajatlar esa 37 691 151,5 ming so'mga teng bo'lgan. Natijada faktik ijro darajasi 93,68 foizni, kassa ijrosi esa 96,02 foizni tashkil etgan. Bu holat reja va faktik xarajatlar o'rtasida qariyb 6,32 foizlik tafovut mavjudligini ko'rsatadi. Mazkur tafovut smetani shakllantirishda ayrim xarajat moddalarini bo'yicha ehtiyotkorlik bilan yuqori reja belgilanganini yoki yil davomida ayrim rejalashtirilgan tadbirlar to'liq amalga oshirilmaganini anglatadi.

2022-yilda xarajatlar smetasida keskin qisqarish kuzatilgan. Jumladan, 2021-yilda jami rejalashtirilgan xarajatlar 3 627 844 ming so'm bo'lgan bo'lsa, 2022-yilda bu ko'rsatkich 1 977 790,8 ming so'mni tashkil etgan. Natijada xarajatlar hajmi 1 650 053,2 ming so'mga yoki 54,5 foizga kamaygan. Eng katta qisqarish ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar bo'yicha qayd etilib, bu yo'nalishda xarajatlar 58 foizga kamaygan. Shuningdek, ish beruvchining ijtimoiy ajratmalari qariyb 49,7 foizga, tovar va xizmatlar xarajatlari esa 53,9 foizga qisqargan. Ayniqsa, asosiy vositalarni xarid qilish va yangilash bo'yicha xarajatlarning deyarli nol darajaga tushib qolishi universitet moddiy-texnik bazasini rivojlantirish nuqtayi nazaridan salbiy holat sifatida baholanishi mumkin.

2023–2024 yillarda buxgalteriya hisobi yuritish tizimida asosiy e'tibor mavjud mablag'lardan tejamkor foydalanish va hisobot intizomini mustahkamlashga qaratilgan bo'lib, xarajatlar smetasining qat'iy nazorat qilinishi kuzatiladi. Biroq ushbu yillarda ham ayrim xarajat moddalarini bo'yicha reja va fakt o'rtasida tafovutlar saqlanib qolgan, bu esa rejalashtirish jarayonini yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

2025-yilning ikkinchi choragi bo'yicha byudjetdan tashqari mablag'lar harakati tahlili shuni ko'rsatadiki, yil boshidagi qoldiq 129 460 635,65 ming so'mni tashkil etgan. Hisobot davrida tushumlar 113 187 722,74 ming so'm bo'lgan bo'lsa, xarajatlar 165 243 187,22 ming so'mga yetgan. Natijada chorak davomida xarajatlar tushumlardan 145,99 foizga yuqori bo'lgan va yakuniy qoldiq 77 405 171,17 ming so'mgacha kamaygan. Bu holat byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha pul oqimlarini rejalashtirish va majburiyatlarni vaqtida muvofiqlashtirishda muayyan kamchiliklar mavjudligini ko'rsatadi. 2021–2025 yillar davomida Paxtakor tuman 1-son politexnikumida buxgalteriya hisobi amaldagi talablarga muvofiq yuritilgan bo'lsa-da, bir qator tizimli kamchiliklar saqlanib qolmoqda. Jumladan, xarajatlar smetasini shakllantirishda rejalashtirish aniqligining yetarli emasligi, ayrim yillarda xarajatlar tuzilmasida nomutanosiblikning yuzaga kelishi, asosiy vositalarni yangilashga yetarli mablag' ajratilmasligi, shuningdek, byudjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha pul oqimlarini boshqarishdagi muammolar mavjud. Ushbu kamchiliklarni bartaraf etish buxgalteriya hisobini yanada takomillashtirish, moliyaviy intizomni mustahkamlash va universitet faoliyatining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, 2021–2025 yillar tahlili shuni ko'rsatadiki, Paxtakor tuman 1-son politexnikumida buxgalteriya hisobi asosan moliyaviy hisobotlarni o'z vaqtida topshirishga yo'naltirilgan bo'lib, boshqaruv qarorlarini qo'llab-quvvatlash funksiyasi yetarli darajada rivojlanmagan. Ya'ni, mavjud hisob tizimi ko'proq “hisobot berish” xarakteriga ega bo'lib, xarajatlar samaradorligini tahlil qilish, solishtirma ko'rsatkichlar asosida baholash va kelgusidagi risklarni oldindan aniqlash imkoniyatlari cheklanganligicha





qolmoqda.

Xulosa.

Kelajakdagi tadqiqotlar doirasida byudjet va byudjetdan tashqari mablag'lar o'rtasidagi nisbatlarning uzoq muddatli dinamikasini qiyosiy va rasm usullari asosida o'rganish tavsiya etiladi. Bunday tadqiqotlar moliyalashtirish manbalaridagi o'zgarishlar va ularning buxgalteriya hisobiga ta'sirini aniqlashga xizmat qiladi hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha ilmiy xulosalar chiqarish imkonini beradi.

Bundan tashqari, kelgusida byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini tahliliy boshqaruv hisobiga integratsiya qilish masalalarini chuqur o'rganish dolzarb hisoblanadi. Moliyaviy ko'rsatkichlarni qiyosiy va rasm tahlil asosida boshqaruv ehtiyojlariga moslashtirish orqali hisob tizimining strategik ahamiyatini oshirish mumkin.

Kelajakdagi tadqiqotlarda, shuningdek, buxgalteriya hisobida qiyosiy va rasm tahlil natijalarini avtomatlashtirilgan shaklda shakllantirish imkoniyatlarini o'rganish maqsadga muvofiqdir. Bu yo'nalish hisob axborotlarining tezkorligi va aniqligini oshirish bilan birga, tahlil jarayonlarini soddalashtirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, yuqorida keltirilgan tavsiyalar byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini rivojlantirishga qaratilgan kelajakdagi ilmiy tadqiqotlar uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Ushbu yo'nalishlarda olib boriladigan izlanishlar davlat moliyaviy boshqaruvi samaradorligini oshirishga, moliyaviy shaffoflikni kuchaytirishga va byudjet mablag'laridan oqilona foydalanishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining “Davlat moliyaviy nazorati to'g'risida”gi Qonuni, O'RQ-414, 2016-yil 7-noyabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmoni, PF-5300, 2018-yil 11-aprel.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Budjet jarayoni ochiqligini ta'minlash va davlat budjetining shakllantirilishi hamda ijro etilishida fuqarolarning faol ishtirokini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida”gi Qarori, PQ-3691, 2018-yil 13-aprel.
4. Hepworth, N. (2024). The distinction between public financial management and internal control (PFM/IC) and public financial administration and internal control (PFA/IC). In Public financial management and internal control (pp. 85–117). Springer.
5. The Institute of Internal Auditors. (2020). The IIA's Three Lines Model: An update of the Three Lines of Defense. <https://www.theiia.org/en/content/position-papers/2020/the-ias-three-lines-model-an-update-of-the-three-lines-of-defense/>
6. United Nations General Assembly. (2011). Promoting the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions (A/RES/66/209).
7. INTOSAI. (2019). ISSAI 100: Fundamental principles of public-sector auditing. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements. <https://www.issai.org/pronouncements/issai-100-fundamental-principles-of-public-sector-auditing/>
8. International Auditing and Assurance Standards Board. (2018). ISA 200: Overall objectives of the independent auditor and the conduct of an audit in accordance with International Standards on Auditing. International Federation of Accountants.
9. Power, M. (2000). The audit society — Second thoughts. International Journal of Auditing, 4(1), 111–119.
10. Bovens, M. (2007). Analysing and assessing accountability: A conceptual framework. European Law Journal, 13(4), 447–468.
11. INTOSAI. (2019d). INTOSAI-P 12: The value and benefits of Supreme Audit





Institutions — making a difference to the lives of citizens. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.

12. INTOSAI. (2019a). ISSAI 100: Fundamental principles of public-sector auditing. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.; INTOSAI. (2020). ISSAI 200: Financial audit principles. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.; INTOSAI. (2019b). ISSAI 300: Performance audit principles. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.; INTOSAI. (2019c). ISSAI 400: Compliance audit principles. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements.

13. Blume, L., & Voigt, S. (2011). Does organizational design of supreme audit institutions matter? A cross-country assessment. *European Journal of Political Economy*, 27(2), 215–229.

